

Evalueringsrapport.

Kulturarv i Nationalparken. Stedbunden læring og undervisningsforløb. August-september 2010

Stedbunden læring er et samarbejde mellem Kulturarvsstyrelsen, Flexica ved University College i Nr. Nissum, Thisted Kommune (folkeskolerne) og Museet for Thy og Vester Hanherred.

Evaluator: Else Bisgaard, VUC Thy-Mors

1. Kort introduktion og præsentation af projektet, formål, deltagere	s.3
2. Pilotprojektets tænkte struktur og afvikling	s.4
3. Pilotprojekternes afvikling	s.5
3 a - Stenbjerg Landingsplads d. 17.8.2010 kl. 9.30 til 13.00	
3a 1 Resultater fra spørgeskemaer og gruppeinterviews	
vedrørende Stenbjerg	
3 a 2 Lærerkommentar til stedbunden læring i Stenbjerg	
3 b - Vorupør Landingsplads d. 27.8.2010 kl. 9.00-11.30	
3 b 1 Resultater fra spørgeskemaer vedrørende Vorupør	
3 b2 Lærerkommentar til stedbunden læring i Vorupør.	
3 b3 Kommentarer fra deltagende udvikler og museums-	
medarbejder	
4. Opsamling og konklusion	s.22
4a Generelt pædagogisk perspektiv	
4b Elevperspektiv	
4c Lærerperspektiv	
4d Museumsperspektiv	
5. Afrunding	s.25

1. Kort introduktion og præsentation af projektet, formål, deltagere

Projekt Stedbunden Læring i Nationalpark Thy har sit udgangspunkt i etablering af Danmarks første Nationalpark i Thy i 2008. Nationalpark Thy rummer udover en unik natur også et væsentligt stykke kulturhistorie af betydning for egnen og dens udvikling. Museerne har i dag et stærkt ønske om at udvikle nye former for formidling af museumsviden og aktivere de besøgende på nye og positivt udfordrende måder, som svarer til tidens muligheder og behov. Museerne vil gerne nå især børn og unge, som i dagens mediestyrede verden tiltrækkes af en lang række tilbud om underholdning der udgør en skarp konkurrent til museumstilbuddet.

Med Stedbunden Læring i Nationalpark Thy ønsker samarbejdspartnerne at udforme et fagligt velfunderet og seriøst tilbud til folkeskolerne om at formidle viden om og forståelse for og indsigt i områdets natur og kultur.

Dette overordnede mål søges nået ved følgende delmål:

- *At udvikle ca. 15 kulturhistoriske undervisningsforløb i Nationalpark Thy i tæt samarbejde mellem museets faglige medarbejdere/formidlere og en række institutioner og personer, som har dels praktisk erfaring, dels en faglig og teoretisk indgang til stoffet.*
- *At udvikle undervisningsforløb, som skal foregå i autentiske kulturmiljøer i Nationalpark Thy og således udnytte uderummet/stedbunden læring.*
- *At udvikle forløb som dækker perioden fra yngre stenalder til i dag og som inddrager både enkeltepisoder og anlæg fra perioden, samt skildrer den brede kulturhistoriske udvikling i området med hovedvægten lagt på sandflugt, landskabsudnyttelse og kystkultur og livsformer.*
- *At inddrage nye metoder i historieundervisningen ved at udnytte erfaringer fra naturvejledning.*
- *At gøre undervisningsforløbene tilgængelige via Internettet på f.eks. undervisningsportalen "Skoven i Skolen", så undervisningstilbuddene kan bruges på såvel lokalt som nationalt plan, f.eks. i forbindelse med lejrskolebesøg i området.*
- *At give lærerne mulighed for at forberede undervisningsforløb på forhånd, så forløbene kan afvikles enten på egen hånd eller med inddragelse af museets medarbejdere.*
- *Gennem udvikling af anderledes undervisningsmetoder at kunne tilgodese elever med særlige behov.*
- *At øge interessen for historie og kulturarv generelt blandt lærere og elever.*
- *At evaluere projektet med henblik på en vurdering af effekten af det nye undervisningstilbud i forhold til mere traditionel museumsundervisning.*

(Citeret fra beskrivelse af projektet, Museet for Thy og Vester Hanherred, upubl. papir 2009)

Begrebet "stedbunden læring" knytter sig til det engelske "Place Based learning" og det svenske arbejde på Universitetet i Linköping med at stedet betyder noget for måden at lære på, og samtidig er et objekt for undervisningen.

Stedbunden læring er traditionelt knyttet til miljøundervisning. I nærværende projekt er begrebet udvidet til at omfatte flere af skolens fag, historie, dansk, matematik, religion, geografi, samfundsfag og natur/teknik-faget.

Stedbundet læring refererer således til, at læreprocesserne og det undervisningsmæssige indhold er knyttet til stedet, til den geografiske lokalitet.

Med "måden at lære på" er det den sansemæssige og handleorienterede tilgang til læring der er i fokus – at eleven er i dialog med landskabet – enten verbalt (sjældent), men ofte en dialog der er baseret på sanseindtryk, på rent fysisk at være i kontakt med noget og arbejde med det. Når det der er på stedet samtidigt bliver læringens objekt, er undervisningen stedbundet – knyttet til stedet.

2. Pilotprojektets tænkte struktur og afvikling

Det konkrete indhold af opgaverne forudsættes bekendt eller kan læses i materialet "Kulturarv i nationalparken. Stedbunden læring og undervisningsforløb", 2010.

Projektets tænkte tidsplan så således ud:

1.9.2009-1.3.2010: I et tæt samarbejde mellem de implicerede parter udvikles ca. 15 undervisningsforløb.

1.3. – 16. 2010: Materialet præsenteres for 4 udvalgte lærere/klasser, som så afprøver forskellige forløb og giver tilbagemelding herpå, hvorefter forløbene rettes.

1.6. 2010: Undervisningsforløbene offentliggøres på nettet til fri afbenyttelse

1.6.-30.6.2010: De 4 udvalgte forløb evalueres af ekstern evaluator

Af praktiske grunde og med de forsinkelser, som ofte spænder ben for en på forhånd fastlagt tidsramme, lå undervisningsforløbene klar i løbet af juni måned 2010. I august måned blev så 3 pilotforløb afviklet i samarbejde mellem museet, naturvejleder og skoleklasser fra 2 skoler i lokalområdet med evaluering af disse i løbet af september.

Fra Snedsted skole deltog to 9. klasser, i alt 41 elever, ved lærer Palle Nielsen i forløbet Krigene i Stenbjerg (Englandskrigene og Flyvergraven). 4 timer. Konsulenter fra Museet var Eva Nielsen og Svend Sørensen.

Fra Vorupør Skole deltog mellemtrinnet, 3.-5. klasse, i alt 21 elever ved lærer Jens Martin Nystrup og pædagog Steen Brølling i forløbet Kommunikation og transport ved havet. 3 timer. Konsulent fra naturvejledningen var Søren Kiel Andersen og konsulent fra Museet var Eva Nielsen.

Evalueringen er baseret på at evaluator observerede de to forløb, uddelte spørgeskema til alle deltagende elever, fokusgruppeinterview med 4 elever fra Snedsted Skole, interviews og samtaler med de deltagende lærere og konsulenterne, suppleret med samtaler med udviklerne.

Der er således tale om en evaluering udelukkende af pilotprojekterne og deres effekt.

3. Pilotprojekterne, afvikling

3 a - Stenbjerg landingsplads d. 17.8.2010 kl. 9.30 til 13.00

Englandskrigene og flyvergraven i Stenbjerg.

To 9. klasser, i alt 41 elever, deltog sammen med historie- og samfundsfaglæreren, Palle Nielsen (PN), Snedsted Skole. Herudover deltog udvikler Svend Sørensen og Eva Nielsen, dels som iagttagere og dels som "back up" for læreren (konsulentfunktionen).

Samling før programmet gik i gang.

Klasserne havde i en dobbeltime inden forløbet snakket om begge krigsbegivenheder. Sidste år havde de arbejdet grundigt med 2. verdenskrig, mens Englandskrigene ikke var bearbejdet så grundigt i undervisningen.

Klasserne var instruerede på forhånd om opgaverne og var på forhånd inddelt i grupper á 2 eller 3. De kunne således straks gå i gang med opgave 1, at grave flyvergraven og tage stilling til og udforme inskription til et gravmæle.

Alle gik straks i gang og udfoldede stor aktivitet. Der blev snakket og grinet meget samt smidt en del sand rundt! På ca. ½ time var 17 grave gravet og eleverne i gang med at skrive gravmæler. Observationen viste, at eleverne var engagerede og ivrige. Der blev råbt mange kommentarer mellem grupperne

Læreren var meget rundt blandt eleverne undervejs; han tog indimellem selv del i at grave, men snakkede meget med eleverne i de små grupper. En pige udtale: *Det er sjovt det her. Man bruger sin krop. Og jeg har ikke ondt i ryggen.*

Der graves flittig og koncentreret

Lærer og elever - udenfor klasseværelset - drøfter opgaven.

Der var lidt usikkerhed om gravmælets udformning. Nogle fandt sten og malede eller skrev en indskrift på disse, andre fandt grene og træstykker, som de bandt sammen til kors.

Hele gruppen blev samlet kort, da gravene var gravet, men der opstod en vis usikkerhed om det videre forløb. Gravene skulle dækkes til igen. Flere elever var forvirrede og forundrede over bare at skulle dække til igen og efterlyste en ide med "graveriet".

Nogle valgte at lave gravstenen med den oprindelige tekst.

Andre valgte at sætte et kors, lavet af forhåndenværende materialer.

Der skal være en fælles samling efter at gravene er gravet, så det giver mening at grave. Eleverne kunne præsentere deres grav og gravmælets ordlyd for hinanden og begrunde deres valg.

Lærer og udviklere diskuterede hvorvidt eleverne skulle afslutte med en tur på kirkegården for at se mindestenen for den nedskudte flyver, Bernhard Sabbath. Blev enige om at et besøg på kirkegården ikke havde indhold nok og undlod derfor at besøge kirkegården.

Før pausen skulle alle gravhuller altså dækkes til igen.

Det blev regnvejrs efter pausen; men man gik fortrøstningsfuldt i gang med 2. del: Englandskrigen og "skansebyggeri".

Eleverne skulle som én stor gruppe med sten markere skansens mål og udformning. En del tabte pusten her og blev ufokuserede. Observationen viste, at det generelt var drengene der "pjattede" og pigerne, der

arbejdede på skansen med at samle sten ind og lægge dem efter skansens mål. Arbejdet var ikke organiseret og PN måtte gribe ind og skabe struktur på processen, så skansen blev færdig.

Skanselinjen blev ikke ganske lige!

Efter at skanselinjen var færdig betød en vis usikkerhed over hvad der så skulle ske, at Svend Sørensen besluttede sig for et miniforedrag om Englandskrigene og angrebet på Stenbjerg strand. Dette fik samlet gruppen igen og der kom struktur på det indholdsmæssige. Eleverne fik atter fokus på emnet. Foredraget på stranden, hvor Svend kunne udpege positioner i forløbet, skabte tydeligt en sanset oplevelse for eleverne af at "være der, hvor det skete".

Vigtigt, at de har skovle med til denne opgave. Det er også vigtigt, at foredragsholderen har en skovl med! Svend illustrerer og udpeger positionerne... Her sker der formidling og læring på stedet.

Efter foredraget om Englandskrigene og skansebyggeriets betydning improviserede PN en konkurrence: at kaste efter en pind for at illustrere træfningstematikken.

Som sidste led i programmet samledes alle i redningshuset til et lille foredrag om redningsbåden, redningsvæsnet, suppleret med en beretning om fiskernes livsvilkår før redningsudstyret blev forbedret.

I redningshuset

De 2 opgaver om henholdsvis flyvergraven fra 1944 og Englandskrigene i begyndelsen af 1800-tallet har ikke umiddelbart meget tilfælles – kun det helt overordnede tematiske, at det handler om krigen i et lokalt perspektiv. Det lykkedes dog Svend at koble de 2 begivenheder ved at pointere, at hvor vi i 1940'erne opfattede tyskerne som fjenden var det i 1800 faktisk englænderne, der udgjorde fjendebilledet.

3a 1 Resultater fra spørgeskemaer og gruppeinterviews vedrørende Stenbjerg

Eleverne fik udleveret et spørgeskema ved afslutningen af programmet og således direkte i forlængelse af afviklingen. Vi fik 36 af 41 mulige ind. Enkelte svarede dog ikke på alle spørgsmål. Resultatet af spørgeskemaet fremgår af bilag 1, der viser hhv. spørgsmålenes udformning og elevernes svar. Spørgeskemaet har fokus på, hvordan eleverne oplever forskellen mellem "almindelig" undervisning hjemme i klasselokalet, opgavernes karakter og elevernes opfattelse af den lokale histories betydning.

(i nedenstående opsamling af svarmateriale angiver tal i parentes spørgeskemaets spørgsmålsnummer, se bilag 1).

At være i det autentiske miljø

De allerfleste elever har kendskab til Thisted Museum fra tidligere besøg (1), mens halvdelen hævder at de ikke har været i Nationalpark Thy før (2). De allerfleste var godt tilfredse med den forudgående forberedelse til dagens opgaver (4) og må således have følt sig "klædt på" til opgaven. De fleste finder det godt at have været på stedet (5). De fleste finder også i en sammenligning mellem skole- eller museumsmiljø og det stedlige miljø, at det var bedre end at være på skolen eller museet med opgaven (6). Med egne ord formulerer eleverne, at det anderledes i denne form for undervisning var at have kroppen med og være ude og være aktiv. En enkelt formulerer også bevidstheden om at man var på stedet, hvor det skete (10).

Opgavernes karakter

Dagen var tilrettelagt med 2 forskellige opgaver i Stenbjerg. Eleverne havde i alt 4 timer til de 2 opgaver og de fleste finder omfanget af opgaverne var tilpas. Med hensyn til hvilken opgave der var bedst, fordeler besvarelserne sig nogenlunde ligeligt mellem flyvergrav og skansebyggeri (8). Kun 17 har besvaret spørgsmålet om hvad der var dårligst; hér nævner de fleste graven (9). En enkelt synes at opgaverne havde for lidt indhold (15).

Lokalhistorien

Flere beskriver at de synes, de rent faktisk har lært noget om lokalhistorien (13), skønt det ikke afspejles i en øget lyst til at lære mere om historiske emner i Nationalpark Thy (11). Dog ytrer enkelte besvarelser (12) at lokalhistorisk kendskab er vigtigt.

Helt overordnet synes eleverne, at programmet med stedbunden læring i Stenbjerg var godt (3)

Evaluators kommentar: Den historiefaglige dimension i opgaven blev dominerende, mens den dansk- og matematikfaglige dimension blev tonet ned. F.eks. havde klasserne ikke arbejdet med relevante elementer i matematik inden dagen. Medfølgende lærer på dagen var klassernes historie- og samfundsfaglærer, hvilket naturligt medfører fokus på netop det historiefaglige. I spørgeskemaet var jeg som evaluator ikke opmærksom nok på at spørge ind til de dansk- og historiefaglige elementer.

2 dage efter afviklingen i Vorupør gennemførte evaluator samtaler i form af små semistrukturerede gruppeinterviews med i alt 4 elever fra de 2 klasser, 2 elever fra hver klasse. Læreren havde selv på forhånd fundet de 4 elever, der alle 4 er drenge: Christian, Kasper, Tobias og Bjarke.

Indledningsvis snakkede vi om deres generelle oplevelse af at gå i skole, som de overordnet var godt nok tilfredse med, selvom frikvartererne nok er det bedste! I timerne synes en af drengene, at *Lærerne snakker for meget*. En anden synes at idræt er det bedste fag, fordi *man rører sig udenfor*.

Det vigtigste at lære er for disse drenge hhv. at samarbejde, at få et sammenhold med andre, at lære at klare sig. Men også matematik, engelsk og sprog i det hele taget står højt på deres liste over vigtige kompetencer.

I forbindelse med deres oplevelse af den stedbundne læring i Stenbjerg synes et par af drengene ikke, at de havde haft "undervisning" i traditionel forstand, mens en anden nævner, at han kobledede dagens opgaver til fagene idræt, historie og noget "naturfagsagtigt". Men at det blev oplevet som skole *var kun fordi Palle (læreren) var med*.

Det var dejligt at være ude frem for på skolen konstaterer en af drengene og de synes alle, at det var godt lavet og meget bedre – underforstået end almindelig undervisning i klasseværelset. De nævner dog som noget vigtigt, at det var træls bare at kaste graven til igen. Der kunne godt have været en opsamling på at have gravet.

Adspurgt om, hvad de specifikt synes var godt og dårligt, nævner de at det var rigtig godt at være udenfor sammen med kammeraterne, være sammen på en anden måde, det var *hyggeligt* og *man lærte noget*. De synes samstemmende, at Svends oplæg på stranden fint supplerede, hvad de havde arbejdet med på klassen i forberedelsen. De nævner at have fået kendskab til og lært om de 2 lokale begivenheder, at de syntes de lærte noget lokalhistorisk, lærte om skansebyggeri, om handelen med Norge, en enkelt nævner at det bedste var fortællingen om redningsbåden om fiskernes liv (hvilket i virkeligheden var improviseret).

Vi lærer mere ved at vi gør det.

Det er meget bedre end bare at kigge.

Da jeg fortalte dem, hvad stedbunden læring betyder og går ud på, bekræftede de, at det virker!

Der var delte meninger om det var en god ide med flere emner samme dag eller det var bedre med kun ét af emnerne

De havde også ideer og forslag til forbedringer og syntes generelt at der skulle være mere opfølgning på flyvergraven. Til begge opgaver kunne man måske supplere med rollespil: lade nogle gennemspille konflikten omkring graven eller gennemspille englændernes angreb (i strandkanten).

Vi drøftede det sociale aspekt, at eleverne er sammen på en anden måde i læringsprocessen. De syntes, det var godt at "mikse" de to klasser, i hvert fald at der var 2 klasser af sted sammen. For en af drengene var det lidt ligesom et frikvarter, man havde det også sjovt sammen.

En af drengene finder et forløb som dette som en god variation over den daglige undervisning og de ville gerne have mere tilrettelagt som stedbunden læring. En anden fremhævede, at det måske ville være bedre at afvikle stedbundne læringsforløb i 8. klasse og ikke 9., hvor man har travlt med så meget andet – forberedelsen til afgangseksamen, projekter mv.

De oplevede læreren som mere afslappet end i klasselokalet. Han snakkede med mange og han tog del i f.eks. gravearbejdet. De oplevede ham ikke som "lærer", men som "opsynsmand", han holdt øje med dem og var opmærksom på at de fik lavet opgaverne .

Læreren tog del i arbejdet...

Det gjorde eleverne også, men de blev lidt trætte indimellem...

De adspurgte elever var skuffede over, at der ikke som annonceret deltog en gruppe lærerstuderende i dagens program. De nævnte det selv flere gange. De ville gerne have mødt lærerstuderende og havde set frem til deres besøg og medvirken.

3 a 2. Lærerkommentar til stedbunden læring i Stenbjerg.

Lærer Palle Nielsen:

(nedenstående kommentar fremkom ved at evaluatør sendte en række spørgsmål til læreren.

Spørgsmålene er medtaget)

1 Synes du, at instruktionen = det materiale du havde fået på forhånd, var godt nok og anvendeligt i din forberedelse?

- Fint materiale, men lidt for få timer til forberedelse

2 Var samarbejdet med museet tilfredsstillende? Synes du f.eks. at de 2 museumsmedarbejdere var tilstrækkelig "klædt på" til deres del af opgaven?

- Fint samarbejde. Medarbejderne var godt klædt på

3 Har du af og til brugt museet i Thisted i din undervisning? Besøgt den med en klasse eller på anden vis? Kan du beskrive forskellen på at være på museet og på at være ude i landskabet med eleverne?

- Desværre besøger jeg sjældent museet med klasser. Dels er der transportproblemet, og dels er der ikke så meget der vedrører de ældste elever. Har dog været i Hanstholm.

4 Hvordan havde du forberedt eleverne på opgaven?

- Jeg har brugt 5-6 timer til at sætte dem ind i historien bag de to episoder

5 Har du ideer til forbedringer af opgaverne, evt. hvilke ideer?

6 Hvad var godt og hvad var dårligt ved opgaverne?

7 Kan du evt. formulere din opfattelse af de pædagogiske fordele – eller –ulemper ved at tilrettelægge undervisningen "på stedet"?

- 5-6-7 Det var en god dag, men man skulle nok have nøjedes med en historie pr dag. Selve opgaverne var gode, og eleverne kunne sagtens se ideen med opgaverne. Fint at vi fik sluttet af i redningshuset. Det begyndte at regne lidt, hvilket gør stedbunden læring i naturen til en udfordring. De pædagogiske fordele kan være, at eleverne er på stedet hvor det skete, og at de arbejder ud fra learning by doing, hvilket altid er motiverende for eleverne

8 Synes du, at denne form for tilrettelæggelse tilgodeser særlige grupper af elever?

- Der er ingen tvivl om at bogligt svage elever får en succesoplevelse ved denne form for undervisning. Men også bogligt stærke elever fik en anderledes måde at se tingene på. og begge klasser syntes godt om dagen

Nedenfor bringes PNs muntlige kommentarer og reaktioner undervejs i dagens program:

- Det er vigtigt at de har materialer og redskaber med, f.eks. skovle til alle.

- Det er godt at de store og fysisk stærke drenge her får en udfordring. De har kroppen med og får brugt nogle kræfter og tilmed lærer de et stykke historie.

- Det her, det glemmer de aldrig. De har jo kroppen med.

- Man kan lære meget om dem ved at iagttage dem sådan en formiddag.

- En rigtig god ide.

- De "fysiske drenge" vil gerne ud at bruge kroppen.
- Drengene er mere interesserede i historie (det handler om krig), mens pigerne er interesserede i samfundsfaglige emner (det handler om dagligliv og nære liv).
- Måske skulle man lave "parallelle" opgaver til hhv. drenge og piger?
- Man kommer som lærer lidt tættere på eleverne i mindre grupper, det bliver en anden form for samvær – med læring i.
- PN vil gerne lave forløbet igen, men det skal tænkes ind i et længere forløb og medtænkes i planlægningen af undervisningen.
- Det er rigtig godt, hvis der er en museumsformidler med til at fortælle historien og understøtte indholdssiden.

3 b - Vorupør landingsplads d. 27.8.2010 kl. 9.00-11.30

Mellemtrinet fra Vorupør skole, 3., 4. og 5. klasse, i alt 21 børn, deltog sammen med lærer Jens Martin Nystrup og pædagog fra Fritidsordningen Steen Brølling. De 2 undervisere står for Vorupør Udeskole. Fra museet deltog Eva Nielsen og endelig deltog naturvejleder Søren Kiel Andersen fra Limfjordscentret i Doverodde, som har udviklet dagens opgave: Kommunikation og transport ved havet.

Holdet ankom kl. ca. 9.00. Lærerne havde i dette tilfælde ikke forberedt sig på programmet. Således mødte holdet op uden forudgående overvejelser over indhold og organisering. I stedet trådte Søren til og introducerede lærerne kort for programmet. De snakkede indledningsvis kort om landkendingsmærker og øvrige relevante emner.

Elevgruppen blev delt op i 2 grupper: 1. "brændegruppen" (transport) og 2. "kostegruppen" (kommunikation)

Kort og nødvendig briefing inden programmet starter.

Grupperne fordeltes med hver en lærer på stranden. Gruppe 1 begyndte at samle ting til brænde nær deres base. Søren bragte fortællinger om livet på stranden før i tiden. Hele gruppen besluttede sig for at gå langs stranden for at finde mere egnet brændsel. Brændselet blev bragt tilbage til basen.

Gruppe 2 bandt koste og måtte i et vist omfang have Evas hjælp. Herefter blev banen lavet med koste og den "store" signalmast sammen med Jens Martin. Banen og signalmasten blev afprøvet af gruppe 2 selv, før den anden gruppe skulle gå gennem banen.

Signalmasten er rejst og markørerne skal bindes på.

I pausen var Søren og lærerne i dialog om opgaverne og aftalte hér, hvordan banen skulle afprøves.

Afslutningsvis gik gruppe 1. med det indsamlede brænde gennem banen, mens gruppe 2 styrede signalmasten og ved hjælp af denne signalerede tempo og rute.

Det gav problemer at få kontakt mellem de 2 grupper og få etableret en virkningsfuld kommunikation, hvilket blot gav situationen autencitet. Denne del af forløbet fik karakter af leg og reelt fællesskab om en opgave og det lykkedes at få eleverne til at sanse og føle.

Gruppe 2 styrer signalet

... mens gruppe 1 i mindre hold går gennem banen, guidet af de opsatte koste og signalet.

Da alle var guidet igennem banen og hele gruppen igen samlet, skulle der tændes bål. Søren brugte lejligheden til at give en lektion i, hvordan man tænder bål og inddrog hermed den natur/teknik-faglige dimension. Det blev en lidt længere og meget koncentreret sekvens, hvor alles opmærksomhed blev fastholdt omkring tilrettelæggelse og optænding af bål på stranden. Hér gik fagene historie, natur/teknik og geografi op i en højere enhed og sekvensen blev fagintegreret (tværfaglig). Søren fastholdt gennem sin fortælling en slags fiktivt rum, så eleverne trods det at de var omgivet af turister, legende børn og surfere i vandkanten længe fastholdt koncentrationen.

Fælles koncentration om at tænde ild. Det er svært.

En gruppe fastholdt koncentrationen og blev ihærdigt ved op mod 20 minutter.

...mens andre fandt anden beskæftigelse, som nærmest hører ind under faget idræt!

3 b1. Resultater fra spørgeskemaer vedrørende Vorupør

Eleverne fik udleveret et spørgeskema ved afslutningen af programmet og således direkte i forlængelse af afviklingen. Vi fik 21 af 21 mulige ind. Resultatet af spørgeskemaet fremgår af bilag 2, der viser hhv. spørgsmålenes udformning og elevernes svar.

Da eleverne i dette tilfælde repræsenterede 3.-5. klasse blev spørgsmålene udformet en smule anderledes end til 9. klasserne og under hensyn til deres alder. Spørgeskemaet har fokus på, hvordan eleverne oplever forskellen mellem "almindelig" undervisning hjemme i klasselokalet og denne stedbundne læring, opgavernes karakter og elevernes oplevelse af undervisningsudbyttet.

(i nedenstående opsamling af svarmaterialet angiver tal i parentes spørgeskemaets spørgsmålsnummer, se bilag 2)

Almindelig undervisning eller stedbunden læring (2,3,4):

Alle uden undtagelse svarer ja til at det havde været en god dag ved stranden i Vorupør og de allerfleste finder det bedre at lave opgaverne ved stranden, på stedet, frem for hjemme i klasselokalet. Flere end halvdelen tænkte på dagen som undervisning, skønt der var en del leg i programmets indhold.

Opgavernes indhold og karakter (5,6,7,8):

Omfanget af opgaverne (om der var for lidt eller for meget) opleves forskelligt. Til gengæld er eleverne generelt særdeles positive overfor tilrettelæggelsesformen. På spørgsmålet om, hvordan undervisningen var anderledes, går især ordene om at det var *sjovt* og at det var rart at *være ude* igen. Dette gentages mange gange i svarboksen og indtrykket fra observationen bekræfter da også, at elevflokkene havde det rigtig godt med at bruge deres krop og være i naturen, være ude. Som en elev skriver: *det er sjovt at mærke*

naturen! Mange synes at det bedste var programmets sidste del, hhv. at tænde bål og at springe fra klittoppen . Det sidste jo ikke hørte med i programmet, men var en improviseret leg, hvor ca. ½ af eleverne tabte tålmodigheden med at tænde ild!! Der nævnes dog også det at skulle føre en båd og bære brænde, hvilket må tolkes som opgaven med at føre de "nødstedte" trygt i land v.h.a. signalgivning, hvor hele gruppen arbejdede sammen.

Udbytte (9):

Til spørgsmålet om, hvad de synes at have lært nævnes samlet set faktisk alle de faglige elementer som var tiltænkt med forløbet. Eleverne udtrykker altså at de har lært noget om kommunikation og transport i gamle dage.

De synes også motiverede, idet næsten alle finder det vigtigt at lære noget om den lokale historie

Der blev ikke i denne forbindelse gennemført gruppeinterview med eleverne. Spørgeskemaerne må derfor repræsentere elevernes oplevelse af programmet.

3 b 2 Lærerkommentar til stedbunden læring i Vorupør.

Lærer Martin Nystrup, Vorupør Skole, den ene af de 2 deltagende lærere:

(nedenstående kommentar fremkom ved at evaluator sendte en række spørgsmål til læreren. Spørgsmålene er medtaget)

1. Synes du, at instruktionen = det materiale du havde fået på forhånd, var godt nok og anvendeligt i din forberedelse?
- Ja det var super godt og gennemarbejdet, men ville gerne have været mere forberedt, da vi troede det var en eksamen udefra vi skulle deltage i.
2. Var samarbejdet med museet tilfredsstillende? Synes du f.eks. at de havde tilfredsstillende svar på evt. spørgsmål og at de 2 museumsmedarbejdere var tilstrækkeligt "klædt på" til deres del af opgaven?
- Samarbejdet var fint og er rigtig fint, men et fælles møde mellem alle parter ville være at foretrække. for at det skal blive gennemført.
3. Har du af og til brugt museet i Thisted i din undervisning? Besøgt det med en klasse eller på anden vis? Kan du beskrive forskellen på at være på museet og på at være ude i landskabet med eleverne?
- Ja vi har brugt det. På museet er du jo både ude og inde, og får brugt alle dine sanser akkurat som ude i landskabet. Naturen giver selvfølgelig mulighed for dødmus pædagogik, hvis man lige støder på noget..
4. Hvordan havde du forberedt eleverne på opgaven?
- Vi havde kun berettet dem om, hvad der skulle ske og snakket lidt om signaler. Endvidere fortalte vi dem, at det var ligesom en eksamen for Søren Kiel, hvilket det jo ikke var...
5. Har du ideer til forbedringer af opgaverne, evt. hvilke ideer?
- Have rygsække med den dag og bære et vist antal kilo op i klitterne og ned, for at mærke hvor hårdt det var og er.

Dele eleverne op i fire grupper, som laver forskellige ting med signaler.

6. Hvad var godt - og hvad var dårligt ved opgaverne?

- De havde alt for lang tid ved stationerne - de manglede simpelthen at blive aktiveret.

7. Kan du evt. formulere din opfattelse af de pædagogiske fordele - eller ulemper - ved at tilrettelægge undervisningen "på stedet"?

- Det er altid bedre at være på stedet og lære om det man skal igennem sine sanser, istedet for at læse i en bog om signaler og hvorledes de levede i gamle dage.

8. Synes du, at denne form for tilrettelæggelse tilgodeser særlige grupper af elever?

- Dem der kan fokusere i lang tid på en opgave, som faktisk allerede er løst på kort tid. De små har meget svært ved det, og skal derfor have noget andet relevant at lave.

9. Alle mulige andre kommentarer:...???

- Jeg synes det er fremragende, at vi kan samarbejde med både museet og Søren Kiel, men der skal helt klart være en bedre kommunikation parterne imellem og et formøde, hvor man får klarlagt tingene, således det bliver et gennemført forløb, hvor vi udnytter, at vi faktisk er fire mand. Det var som om Søren påpegede, at vi ikke havde forberedt os ordentligt, men vi havde jo ikke fået at vide vi skulle tilrettelægge og planlægge forløbet med ham som supervisor!! :0)

3 b 3. Kommentarer fra deltagende udvikler og museumsmedarbejder

(nedenstående kommentarer er fremkommet ved skriftlig kommentar fra Søren K. Andersen og mundtlig kommentar fra Eva Nielsen)

Kommentarer fra udvikler Søren Kiel Andersen, der deltog i programmet:

- De deltagende lærere var ikke klar over deres rolle i forløbet og ikke forberedte. Det gjorde det næsten umuligt at få en tilfredsstillende afprøvning af forløbet.

- Jeg skulle bruge megen tid på at forklare læreren hvad hans rolle var og hvad opgaven gik ud på. Ligeledes var han ikke forberedt på begrundelsen af de valgte metoder, hvorfor mulighederne ikke blev brugt.

- Det skal måske præciseres mere at det er en øvelse der drejer sig om flere af de o læseplanen nævnte temaer og emner.

- Med hensyn til selve indholdssiden nævner Søren at rygsækkene og - endnu bedre – rygkurve skal være der. Der skal vandres et anseeligt stykke vej på stranden for at opnå forståelse af fortidens situation.

- Eleverne skal gøres opmærksom på at de er i gang med et forløb med flere elementer, som kommer efter hinanden.

- Dem, der hænger markeringer op på signalmasten skal være bevidste om, at det skal være tydeligt om "boldene" hænger på masten eller er ved at blive fjernet/hængt på.

- Kostene skal laves med så stor omhyggelighed, at det er tydeligt for deltagerne hvilke koste, der vender op og ned. Derimod må det godt være lidt svært at se linjen, der skal følges for at nå målet. Er kostene

placeret parvis overfor hinanden bliver opgaven så let at eleverne ikke bruger tid og energi på at finde vej gennem den afmærkede rute.

- Der må gerne være en mærkbar konsekvens hvis eleverne ikke lykkes med at styre gennem kostene. Ingen bål, madpause eller andet. F.eks. tilbage og start igen.

Kommentar fra museumsmedarbejder Eva Nielsen, der deltog i programmet.

Museumsmedarbejder Eva Nielsen påpeger i sin kommentar, at man skal være forberedt på at materialerne ikke altid kan findes. Ved østenvind aflejrer havet materialer i vandkanten, ved vestenvind skylles materialer ud i havet. Man skal altså i videst muligt omfang bruge de forhåndenværende tings princip, men bør dog betænke at der skal være materiale at arbejde med. Det vil sige at lærerne/instruktørerne bør sikre sig ved at have medbragt lidt materialer som kan anvendes.

Eva Nielsen tilføjer, at det er vigtigt at de praktiske opgaver er tilpasset aldersgruppen. Børn i 3. klasse har svært ved at binde en knude (til kosten) der kan holde.

Det kan være svært at binde holdbare knuder, når man er 8 eller 9 år.

4 Opsamling og konklusion.

Det skal for god ordens skyld påpeges, at denne evaluering fokuserer på *effekten af Stedbunden læring som alternativt undervisningstilbud i forhold til den mere traditionelle museumsundervisning og på baggrund af de 2 afviklede pilotforløb*. Da det er observation af 2 pilotprojekter samt kommentarer, interviews og spørgeskemaer umiddelbart efter forløbenes afvikling, der udgør basismaterialet for evalueringen, må det nødvendigvis blive den kortsigtede effekt af undervisningen, der vurderes for nærværende. En vurdering af effekten på længere sigt kræver et længere tidsperspektiv. Ligeledes kan det næppe regnes for egentligt repræsentativt med kun 3 klasser/hold og i alt 62 elever. Dog kan der uddrages en række væsentlige

iagttagelser for det videre arbejde med at udvikle Stedbunden Læring som læringsplatform for undervisning i kulturarv.

4a Generelt pædagogisk perspektiv

Traditionel museumsundervisning kan lidt firkantet karakteriseres som baseret på, at de deltagende elever på museumsbesøg lærer ved *at se og lytte*. Stedbunden læring som læringsplatform breder den pædagogiske tilgang ud og kan karakteriseres som at lære ved *at se, lytte, sanse, handle aktivt, arbejde med både krop og intellekt* – således kobler stedbunden læring motorisk læring og aktivitet med erkendelse. Et andet perspektiv er at projekt Stedbunden læring arbejder tværinstitutionelt med at lade eleverne lære stoffet i de autentiske miljøer: museet og skolen indgår i et tæt samarbejde. To forskellige pædagogiske formidlingstraditioner, hhv. skolens og museets, skal kobles og noget nyt opstå. Museets udfordring bliver at udarbejde materialet, så skolens undervisere kan anvende det hensigtsmæssigt og med udbytte i undervisningen. Udfordringen for de involverede skoler/lærere bliver at bearbejde de(t) valgte forløb, så de i tilpasset form kan bidrage væsentligt til undervisningsforløbenes øvrige indhold, for så vidt angår både formidlingen af det faglige stof som motivation af eleverne.

(noget om at museumspædagogikken og skolepædagogikken hér er i et konkret krydsfelt. Museumspædagoger og naturvejledere tænker i relation til faglig formidling af en konkret historisk/kulturhistorisk hændelse, lærere tænker i relation til både faglig formidling og personlige udviklingsprocesser samt psykodynamiske og sociale processer hos eleverne)

I det følgende beskrives og konkluderes der på projektet i 3 perspektiver. Elevernes, lærernes og museets – her repræsenteret ved de deltagende udviklere inkl. naturvejlederen, der ikke direkte repræsenterer museet men dog en interesseret udbyder.

4 b Elevperspektiv

De fleste af de deltagende elever i de 2 pilotforløb havde kendskab til museet fra tidligere besøg, men blev hér udsat for en læringsform, der i langt højere grad aktiverede dem. Fra at være passive lyttere ved museumsbesøg blev de langt mere aktive og handlende. Også sammenlignet med den traditionelle klasseundervisning bød stedbunden læring på en positiv udfordring for eleverne, hvilket fremgår tydeligt af deres besvarelser. Det er et gennemgående træk, at de allerfleste gerne vil aktiveres fysisk, have kroppen med. Eleverne fokuserer også meget på den oplevelsesmæssige dimension, "at man var der selv", og på at de havde et socialt udbytte – et samvær både med hinanden og med læreren på en anden måde end i klasseværelset. De traditionelle, snævre rammer for en undervisningssituation blev brudt om og op. I Stenbjerg udtrykte de store elever f.eks. at læreren var nærværende på en anden måde og at de havde det skægt med hinanden, mens de yngre elever i Vorupør har meget fokus på at det var sjovt og på legen.

Dette synes dog ikke at have overskygget en oplevelse hos eleverne af også rent fagligt at have lært noget, hvilket jo også reflekteres og formuleres i svarene. De forholder sig til stoffet og husker bagefter hvad de har lært noget om. De reflekterer over betydningen af at lære lokalhistorie.

Eleverne har også kritiske og reflekterede vinkler på forløbet. Det er vigtigt at aktiviteterne har et formål, der løfter dem ud over det rent oplevelsesmæssige, f.eks. at grav et hul og skulle kaste det til igen – er ikke nok! Elever kunne fremover inddrages til ideer med aktiveringsmuligheder, jf. f.eks. forslaget om rollespil.

Alt i alt har eleverne udtrykt, at det har været givende, at der har været en tydelig læringseffekt af at deltage i pilotforløbene.

4c Lærerperspektiv

De involverede lærere synes særdeles begejstrede for ideen og ser en række muligheder i tilrettelæggelsesformen. De har fokus på dét forhold, at formen har andre dimensioner end den traditionelle boglige og stillesiddende tilrettelæggelse. Her kan de fysisk aktive være med, natur og landskab kan udnyttes og som det skrives et sted: "dødmus-pædagogikken" kan udnyttes: man kan udfordre elevernes nysgerrighed og lade dem afsøge landskabet for spændende fund, sådan som Udeskolen bl.a. arbejder. Tematiseringen må altså ikke blive for stram; der skal være plads til nysgerrighed og undersøgelse.

Lærerne vurderer materialets karakter og forberedelsen af det særdeles positivt, ligesom museumsmedarbejderne (herunder også naturvejlederen) roses for deres engagement og åbenhed for at bruge deres faglige indsigt på stedet og i situationen. Lærerne ser det selvfølgelig som en fordel, om man kan trække på museets faglige kompetence og bruge den i forbindelse med stedbunden læring. Dette sås også tydeligt i forbindelse med både medarbejderne materialekendskab og evne til at give liv gennem fortællinger.

Mulighed for forberedelse og planlægning kan forbedres og kommunikationen med museet omkring det faglige indhold er vigtig for elevernes udbytte.

Alt i alt udtrykker lærerne, at ideen er rigtig god og at forløbet er godt tænkt og gennemarbejdet, men en vis usikkerhed overfor at skulle afvikle et tilsvarende forløb helt på egen hånd.

4d Museumsperspektiv

Forløbene er udviklet af hhv. museumsmedarbejdere og naturvejleder i et længerevarende processuelt forløb, hvor pædagogiske konsulenter fra læreruddannelsen har læst og givet formativ respons på forløbene, efterhånden som de blev udviklet. Der har således været en række forskellige kompetencer i spil i udarbejdelsen af materialet: fag- og materialekendskab, museumspædagogisk kompetence, lærerfaglig og didaktisk kompetence osv. En kernearbejdsgruppe har bidraget til processen både ved en række møder og ved jævnlig mailkorrespondance og udveksling af materialer og ideer samt korrektioner. Processen og dette tværinstitutionelle miljø har været både frugtbar og frustrerende – mest det første. Men der ligger helt klart en stor udfordring for museumsmedarbejdere i at skulle udvikle og beskrive forløb, der tilgodeser folkeskolens læreplaner med de rammer for fagligt indhold, trinmål osv. osv.

I udviklingsprocessen har det for nogle af medarbejderne været svært at få etableret et "ejerskab" til materialet.

Det springende og interessante punkt er her krydsfeltet, hvor museets historie- og kulturhistoriefaglige materiale og formidlingsopgave "møder" folkeskolens pædagogisk-didaktiske opgave. Det er en udfordring at sikre et engageret ejerskab, så lærerne, der skal afvikle forløbene kan overtage materialet og integrere det i deres egen undervisning.

Dette stiller krav til udformningen af materialet. Der skal være præcision i formåls-, indholds- og materialebeskrivelse, en relativt høj detaljeringsgrad, så lærerne kan bruge materialet og oplæggene. Men

samtidig skal der være "rum" for lærerens specifikke tilgang til emnet, så han/hun kan indpasse det i sine egne forløb.

Alt i alt udtrykker de tilknyttede museumsmedarbejdere og naturvejleder en vis betænkelighed ved hvordan materialet specifikt udformes, så elevernes læringsudbytte sikres og de rent faktisk også får et kompetent fagligt udbytte.

Anbefalinger.

På baggrund af kun 2 afviklede forløb (pilotprojekter) kan det være svært at komme med egentlige anbefalinger. Men der synes på baggrund af evalueringen at være god grund til at fremhæve følgende:

- Detaljeringsgraden i beskrivelsen af forløbene skal overvejes, så man fra udviklernes side sikrer at lærerne kan gennemføre forløbene med et læringsudbytte for eleverne og samtidig ikke griber overhængende ind i lærernes metodefrihed. Det skal klargøres om materialet er tiltænkt elever og lærere eller om det vil være hensigtsmæssigt med et "lærebogsmateriale" som supplement.
- Det skal påpeges at succes og læringsudbyttet afhænger af, at lærerne har forberedt sig grundigt på materialet og er klar over mål, indhold, materiale, pædagogiske muligheder mv., m.a.o. at lærerne tager ejerskab til materialet, gør det til deres eget. Lærerne skal knytte vidensdel og praksisdel sammen.
- Der kan tænkes flere kreative produkter og udfald ind i forløbene, så de tilgodeser tidens børn og unges interessefelter. Herunder hører at
- Publiceringen af materialet skal sikre, at lærere har mulighed for at få kendskab til materialet og dets potentiale ift trinmål og læreplaner. Når materialet publiceres digitalt skal det overvejes, hvor det skal ligge på nettet og hvordan det offentliggøres

5 Afrunding

Museet har en væsentlig interesse i at sikre at den kulturhistoriske dimension i Nationalpark Thy formidles til så stort et publikum som muligt, herunder at den også sikres en plads i opvoksede generationers dannelse og viden.

Det synes tydeligt, at museet med udviklingen af Stedbunden læring i Nationalpark Thy i et frugtbart samarbejde med flexica har udviklet et hensigtsmæssigt koncept for undervisningstilbud, der tilgodeser nye relevante undervisnings- og tilrettelæggelsesformer, når det gælder læring omkring den kulturhistoriske arv i folkeskolen.

Signalmast ved Stenbjerg

Kilder:

http://en.wikipedia.org/wiki/Place-Based_Education

Kulturarvstyrelsen, flexika og Museet for Thy og Vester Hanherred: Kulturarv i nationalparken. Stedbunden læring og undervisningsforløb, 2010

Bilag:

- 1 Spørgeskema til elever ved Stenbjerg-opgaven med sammentælling og sammenskrivning af elevernes svar.
- 2 Spørgeskema til elever ved Vorupør-opgaven med sammentælling og sammenskrivning af elevernes svar

Bilag 1

Museet for Thy og Vester Hanherred.

Krigene i Stenbjerg

Spørgeskema om at arbejde med opgaverne til Englandskrigene i Stenbjerg og besættelsen i Stenbjerg.

9. klasserne, Snedsted Skole d. 17.8.2010.

Dette er et spørgeskema til dig, som har deltaget i turen til Stenbjerg.

Når du svarer skal du være opmærksom på om du skal krydse *ja/nej* eller *godt/mindre godt/dårligt* eller du skal *skrive med ord* hvad du mener om spørgsmålet.

1. Har du før været på Thisted Museum med skolen eller i din fritid?	Ja 30	Nej 6
2. Har du før været i Nationalpark Thy med skolen eller i din fritid?	Ja 18	Nej 18
3. Hvad synes du overordnet om det, du har været med til i dag i Stenbjerg?	Rigtig godt 3 Godt 27	Dårligt 3
4. Forleden læste I lidt om emnet og forberedte jer. Var forberedelsen god nok?	Ja 31	Nej 4
5. Hvordan var det at lave opgaverne på stedet (i Stenbjerg i stedet for hjemme på skolen)?	Rigtig godt 8 Godt 20	Dårligt 7
6. Var det bedre at skulle lave opgaverne på stedet frem for på skolen eller på museet?	Ja 25	Nej 10
7. Synes du, at omfanget af opgaverne var tilpas?	Ja 33	Nej 0
8. Hvilken del af opgaverne var den bedste?	Grave graven 11 bygge skansen 11	stenkast 5
9. Hvilken del af opgaverne var den dårligste?	Grave graven 12 skansen 3 stenkast 1	evaluering 1

<p>10. Hvad var anderledes end i almindelig undervisning? Svar: <i>At være ude i naturen; at lave noget praktisk; det fysiske; at røre sig, at man var på stedet; At man selv lavede det; være aktiv; det hele; ikke sidde stille;</i></p>		
<p>11. Har du fået lyst til at vide mere om historiske emner i Nationalpark Thy?</p>	Ja 6	Nej 27
<p>12. Synes du, det er vigtigt at vide noget om historien på din hjemegn, Thy, og i Nationalpark Thy? Hvorfor? Svar: <i>Ja lidt, her bor vi; det er min hjemegn; nogle ting er det fint nok at vide, lidt; en smule; nej; interesserer mig ikke; godt at vide hvor man kommer fra; om englænderne;</i></p>		
<p>13. Kan du beskrive, hvad du har lært i dag. Svar: <i>Historie; lært meget; at flytte sten og grave// det er hårdt at grave/noget om Stenbjerg/at man begravede et lig fra havet; lokalhistorie/ flyveren der styrtede ned/ krig mellem England og Danmark;</i></p>		
<p>14. Var der noget, der overraskede dig? Svar. <i>At de bare kastede hvad de havde; det tog ikke lang tid; svært at dække huller til; dårligt vejr/ at graven skulle dækkes til;</i></p>		
<p>15. Har du lyst til at skrive andet og mere, så skriv bare løs her ☞ Svar. <i>Vi lavede for lidt; opgaverne havde for lidt indhold; jeg har fået en fiber!</i></p>		

Tak for hjælpen og god tur hjem

Else

Bilag 2

Museet for Thy og Vester Hanherred

Kommunikation og transport ved havet.

Sammentælling

Spørgeskema om at arbejde med opgaven Kommunikation og transport ved havet.

Mellemtrinnet, Vorupør Skole d. 27.8.2010

1. Har du før været med skolen eller din familie i fritiden på Thisted Museum eller Vorupør Museum?	Ja 18	Nej 3
2. Hvad synes du om det du har været med til i dag. Var det godt?	Ja 21	Nej
3. Tænkte du på, at det var undervisning, bare på en anden måde?	Ja 12	Nej 9
4. Var det bedre at lave opgaverne ved stranden i stedet for hjemme på skolen?	Ja 19	Nej 2
5. Kan du beskrive, hvordan undervisningen var anderledes end den almindelige hjemme på skolen? <i>Svar: Det er dejligt at være udenfor/Det er sjovt udenfor/det er sjovt at være ude/det var sjovere end før/ingen bøger/det var sjovere/jeg synes at alt var godt/det er meget sjovere udeskole end almindelig/udenfor/man sidder ikke og kigger i en bog/ja det var sjovt/det er sjovt at mærke naturen/at være udenfor/det er sjovere når man er ude/bare fordi vi kommer nye steder hen/fordi at det var på stranden/vi laver ting i naturen</i>		
6. Var der for lidt eller for meget at lave <i>Svar: Lige tilpas/for lidt/det var helt fint/perfekt/for meget/måske med pindet/midt imellem/der var meget at lave og det var sjovt</i>		

<p>7. Hvad var det bedste?</p> <p>Svar: <i>Finde ting til et bål/springe ud fra skrænter/tænde bål/det var da vi skulle lege skib/at være ude i vandet og springe langt/det hele/bål/det var at vi skulle bære pind/det var og lave koste.</i></p>		
<p>8. Hvad var det dårligste?</p> <p>Svar: <i>Der var ikke noget, der var dårligt/jeg fik en pig i fingeren/at løbe/at fede sig/at bære ting og brænde/det lille bål/brænde/koste/ingenting/løfte tunge ting/det ved jeg ikke/gå langt på stranden.</i></p>		
<p>9. Hvad har du lært i dag?</p> <p>Svar: <i>At lave bål og sende signaler/hvordan man tænder bål/vikingetransport/noget om signalmaster og hvordan man brugte det i gamle dage/at føre en båd over høje bølger og at tænde bål med tænstikker/bål, ild, hvordan man laver tørv, finde brænde, signal/lidt om bålet og om stene/ lidt om sådan noget sivagtigt noget gøres som kunde brænde/at høre meget om det gamle Vorupør i sin tid/en masse om træ/ikke særlig meget/meget/om gamle dage/ jeg lærte om de både der skulle ind.</i></p>		
<p>10. Synes du, det er vigtigt at du lærer noget om Vorupørs historie?</p>	Ja 20	Nej 1
<p>11. Er der andet som du har lyst til at skrive om dagen?</p> <p>Svar: <i>Den var rigtig sjov og jeg lærte noget/det var sjovt/nej/det eneste jeg syntes var at det var sjovt/rigtig dejlig/fantastisk dag/meget lært/det hele var sjovt/tak for en god dag/ja meget vigtigt/man prøvede ting som man normalt ikke prøver/det har været en super sjov dag/ny rekord med at springe.</i></p>		

Tak for hjælpen og god weekend - **ELSE** 🐾

